

آئینه جان

معاونت فرهنگی و تبلیغات نمایندگی ولی فقیه در سپاه / مدیریت انتشارات

درس های مادرے از بانوے نور

سیره مادری فاطمی در تربیت نسل مؤمن و قرآنی

راز این تربیت، مجموعه ای از مهارت های مادری است که حضرت زهرا (سلام الله علیها) با الهام از قرآن و تربیت پیامبر (صلی الله علیه و آله) در خانه جاری کرده بود؛ مهارت هایی که امروز نیز برای هر مادر و پدری نسخه ای زنده و کارآمد است. در این شماره از آئینه جان و به یمن زادروز با سعادت صدیقه طاهره (سلام الله علیها)، ۱۳ مهارت مهم در سیره ی مادری فاطمی را بررسی و تقدیم می کنیم.

پرورش نسل مؤمن، کار صرفاً آموزشی نیست؛ نیازمند دل روشن، روح عمیق و مادری الگو است. اگر در تاریخ اسلام خانواده ای را جست و جو کنیم که «پرورش یافتگانش» نقطه های اوج انسانیت باشند، آن خانه، خانه ی کوچک اما ملکوتی حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها) و امیرالمؤمنین (علیه السلام) است. خانه ای که در آن حسن، حسین و زینب (علیهم السلام) تربیت شدند؛ کودکانی که هر یک بعدها مکتبی ساختند و جهان را روشنایی بخشیدند.

مهارت پی ریزی ایمان با محبت الهی

اولین هدیه حضرت زهرا (سلام الله علیها) به فرزندانش، محبت خدا بود؛ محبتی که روح کودک را آماده پذیرش خیر و حق می کند. محبت الهی، آرامش و امنیت روانی می آفریند و ریشه ی بسیاری از انحرافات را می خشکاند. امام علی (علیه السلام) می فرماید: دوستی خدا، آتشی است که بر هر چه بگذرد، می سوزد و نور خدا بر هر چه بتابد، درخشیدن می گیرد. (بحار الانوار، ج ۷، ص ۲۵)

حضرت زهرا (سلام الله علیها) در کنار گهواره حسن و حسین (علیهم السلام) همواره ذکر خدا را زمزمه می کرد. کودکان او در محیطی بزرگ شدند که پر از یاد خدا بود. این شیوه از «تربیت نرم»، نخستین لایه ی ایمان را در جان کودک می سازد و دل پاک او را با محبت الهی پیوند می زند.

مهارت پیوند دادن کودک با قرآن از همان سال های آغازین

خانه حضرت زهرا (سلام الله علیها)، خانه تلاوت قرآن و نزول انوار الهی بود. امام حسن (علیه السلام) فرموده اند که صدای مادر در هنگام تلاوت قرآن زیباترین صدایی بود که می شنیدند.

پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) می فرماید؛ خانه های خود را با تلاوت قرآن نورانی کنید و آنها را مثل قبرستان خاموش و تاریک نکنید... هر خانه ای که در آن زیاد تلاوت قرآن شود، خیر و برکت در آن زیاد می شود، گستردگی و گشایش (در مال، ثروت، دانش، محبت، قدرت، ...) در اهل خانه پیدا شده و آن خانه بر اهل آسمان نور افشانی می کند، همان گونه که ستارگان بر اهل زمین نورافشانی می کنند. (اصول کافی، ج ۲، ص ۶۱۰)

حضرت زهرا (سلام الله علیها) وقتی کودکان را می خواباند، آیات قرآن را با صدای آرام می خواند. کودک ذاتاً به صدای مادر علاقه دارد؛ وقتی این صدا با قرآن پیوند بخورد، دل کودک زودتر جذب آیات می شود. مادران باید برای نورانیت دل فرزندانشان این شیوه رفتاری فاطمی را الگو قرار دهند.

مهارت تربیت با الگو و رفتار عملی؛ مهم تر از هزار سخن

مؤثرترین شیوه ی تربیت کودکان، دیدن است نه شنیدن. اخلاق فاطمی مدرسه ای بود که کودکانش از آن به شیوه عملی بهره گرفتند. امام صادق (علیه السلام) فرموده اند: مردم را به غیر از زبان خود، دعوت کنید، تا پرهیزکاری و کوشش در عبادت و نماز و خوبی را از شما ببینند، زیرا اینها خود دعوت کننده است.

(کافی-ط-الاسلامیه ج ۲، ص ۷۸، ح ۱۴)

فرزندان حضرت زهرا (سلام الله علیها) می دیدند که مادر در سختی ها شکر می گوید، در وفور نعمات اسراف نمی کند، در نماز اشک می ریزد، و در خانه و جامعه همیشه اهل خیر است. این الگوها عمیق تر از هزار آموزش مستقیم اثر می گذاشت.

مهارت آموزش دعا و نیایش؛ پیوند کودک با آسمان

حضرت فاطمه (سلام الله علیها) اولین درسی که به فرزندانش می داد، «دعا برای دیگران» بود. شیخ صدوق روایت می کند که از امام حسین (ع) نقل شده که فرمود: از برادرم حسن (ع) شنیدم که گفت: «شبی از شب های

جمعه مادرم فاطمه(س) را دیدم که در محراب خود به نماز ایستاده بود و همچنان در حال رکوع و سجده بود تا سپیده صبح پدیدار شد. شنیدم که برای مؤمنین و مؤمنات دعا می‌کرد و نام آنان را ذکر می‌نمود و بسیار برایشان دعا می‌کرد، اما برای خود چیزی نمی‌خواست. به او گفتم: ای مادرم! چرا برای خود دعا نمی‌کنی، همان‌طور که برای دیگران دعا می‌کنی؟ او فرمود: فرزندم! اول همسایه، سپس خانه، «(شیخ صدوق، علل الشرائع، قم، کتاب فروشی داوری، چاپ اول، ۱۳۸۵ش، ج ۱، ص ۱۸۲) این رفتار، فرزندان آن حضرت را با مفهوم «دینداری اجتماعی» آشنا می‌کرد.

مهارت مسئولیت‌پذیری و دوری از تنبلی

رویکرد تربیتی فاطمی، کودک را فعال، بارآده و متکی به نفس می‌سازد. پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) می‌فرمایند: آنکه بار خویش بر دوش دیگران افکند از رحمت خدا دور خواهد بود. (تحف العقول / ترجمه جعفری؛ ج ۱ ص ۴)

حضرت، کودکان را از همان سنین پایین به کمک در کارهای خانه تشویق می‌کرد. حتی امام حسین(ع) در کودکی، مسئول آب آوردن برای دست‌های مادر بود.

مهارت ساده‌زیستی همراه با عزت نفس

ساده‌زیستی در خانه فاطمی یعنی آرامش، قناعت و در عین حال کرامت. امام علی (علیه السلام) می‌فرمایند: اگر صلاح نفست را می‌خواهی، بر تو لازم است که با میانه روی و قناعت و سادگی رفتار کنی. (غررالحکم و دررالکلم، شرح: سید جمال الدین محدث، ج ۳، ص ۱۹۲)

فاطمه(س) از کمبود مالی گلایه نمی‌کرد. کودکان از مادر آموختند که ارزش انسان به ایمان و اخلاق اوست، نه به تجملات. این مهارت، نسل را در برابر وسوسه‌های مصرف‌گرایی امروز مقاوم می‌سازد.

مهارت تربیت حیا و عفت از همان کودکی

حیا نه تنها یک ویژگی اخلاقی، بلکه نگهبان شخصیت کودک است. امام کاظم (علیه السلام) می‌فرمایند: شرم، از ایمان است و ایمان، در بهشت جای دارد و فحاشی از بی ادبی است و بی ادب در دوزخ است. (بحار الأنوار: ۷۸/۳۰۹۱). حضرت زهرا(س) در حضور پیامبر(ص) با نهایت ادب می‌نشست و سخن می‌گفت. کودکان می‌دیدند مادر چقدر مراقب نگاه، رفتار، پوشش و زبان است؛ همین دیده‌ها، پایه‌های عفت را در آنان قوی کرد.

مهارت بیداری اجتماعی و غیرت دینی

کودک باید بداند مسلمان بودن یعنی دغدغه داشتن برای عدالت، مظلوم و جامعه. پیامبر (صلی الله علیه و آله) می‌فرمایند: هر کس صبح کند و به امور مسلمانان همت نوزد، از آنان نیست و هر کس فریاد کمک خواهی کسی را بشنود و به کمکش نشتابد، مسلمان نیست. (کافی، ج ۲، ص ۱۶۴، ح ۵).

وقتی حضرت خطبه فدکیه را خواند، حسن و حسین(علیهم السلام) هم همراه او بودند. آنان از کودکی آموختند که سکوت در برابر ظلم،

خلاف ایمان است.

مهارت تغذیه حلال؛ شکل‌دهنده روح کودک

غذای پاک، روح پاک می‌سازد و خوردن مال حرام سبب تیرگی آیین دل و نفوذ اخلاق رذیله و فاصله گرفتن با فضائل اخلاقی است. پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) فرمود: هنگامی که لقمه حرام در شکم انسانی قرار گیرد هر فرشته‌ای که در آسمانها و زمین است او را لعنت می‌کند، و تا وقتی که آن لقمه در شکم اوست خدا به او نگاه نمی‌کند. (جامع الاحادیث ص ۲۸۹)

حضرت زهرا(س) نسبت به لقمه حلال حساس بود. حتی وقتی برای کودکان غذا کم بود، غذای مشکوک را وارد خانه نمی‌کرد. کودکی که با غذای حلال رشد می‌کند، قلبی آماده نور و عبادت خواهد داشت.

مهارت احترام‌گذاری به والدین و بزرگ‌ترها

احترام به پدر و مادر ساختار روانی کودک را منظم می‌کند. امام صادق(علیه السلام) فرمود: به پدران تن نیکی کنید تا فرزندان تن شما را نیکی کنند. «الخصال / ترجمه جعفری؛ ج ۱ ص ۹۱».

حضرت زهرا(س) هرگاه پیامبر(ص) وارد خانه می‌شد، با تمام وجود احترام می‌کرد. کودکان چنین صحنه‌هایی را می‌دیدند و حرمت‌گذاری را از مادر آموختند.

مهارت اقتصادی؛ قناعت، مدیریت و مصرف سالم

بخش مهم تربیت، آموزش صحیح بهره‌وری از نعمت‌هاست. امام علی (ع) می‌فرمایند: قناعت ثروتی است که از میان نرود. (حکمت ۵۷ نهج البلاغه)

در خانه فاطمی خبری از تجمل نبود. اگر وسیله‌ای نبود، با آرامش پذیرفته می‌شد. این سبک نگرش، فرزندان را در برابر بحران‌های مالی مقاوم و آرام تربیت می‌کرد.

مهارت زمان‌بندی تربیت؛ هر سخن به وقت خود

حضرت زهرا(س) به تفاوت سنی، درک و توانایی فرزندان توجه داشت. امام صادق (علیه السلام): پسر باید هفت سال بازی کند، هفت سال سواد بیاموزد و هفت سال حلال و حرام را یاد بگیرد. (من لا یحضره الفقیه، ج ۳، ص ۴۹۳).

در خانه حضرت زهرا در سال‌های اول زندگی فرزندان، فضای بازی و محبت غلبه داشت. سپس آموزش و مسئولیت افزوده می‌شد. این روش، کودک را خسته و دل‌زده نمی‌کند.

مهارت تربیت با احترام و گفت‌وگو، نه تحقیر

تحقیر، ریشه بسیاری از پرخاشگری‌ها، افسردگی‌ها و ضعف ایمان است. حضرت زهرا(س) هیچگاه کودک را با خشونت و تحقیر پرورش نداد. پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله): ملایمت با چیزی همراه نشد، مگر این که آن را آراست. (کنز العمال: ۵۳۶۷)

در خانه حضرت، اشتباهات فرزندان با ملایمت اصلاح می‌شد، حضرت سخن کودکان را قطع نمی‌کردند و با حوصله گوش می‌دادند. این رفتار، کودکان را با مفهوم «عزت انسانی» آشنا می‌کرد.

نتیجه‌گیری

مسائلی که امروز خانواده ایرانی با تاسی از سیره تربیتی فاطمی به آن‌ها نیاز دارد

سیره مادری فاطمی یک «نظام تربیتی کامل» است؛ نظامی که در آن: ■ محبت، ایمان می‌سازد ■ قرآن، ذهن را نورانی می‌کند ■ الگو بودن مادر، درس عملی می‌دهد ■ حیا، عفت و صلابت را در جان کودک می‌نشانند ■ مسئولیت‌پذیری، زندگی را هدفمند می‌کند ■ دعا، قلب را به آسمان گره می‌زند ■ شجاعت و غیرت دینی، کودک را برای عدالت خواهی و دفاع از حق و مظلوم آماده می‌سازد.

و همه این‌ها در سایه محبت، احترام و عقلانیت شکل می‌گیرد.